

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. дфн **Огнян Стефанов Сапарев**,

ПУ „Паисий Хилендарски“,

относно представените материали за заемане на академичната
длъжност **‘доцент’**

в Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

по област на висше образование 2. Хуманитарни науки,
професионално направление 2.1. Филология

(Теория и история на литературата – литература за деца и юноши)

В конкурса за ‘доцент’, който е обявен в Държавен вестник, бр. 94 от 25 ноември 2016 година, както и в интернет-страницата на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ за нуждите на катедра „История на литературата и сравнително литературознание“ към Филологическия факултет, **като единствен кандидат участва гл. ас. д-р Аделина Любомирова Странджева** (катедра „История на литературата и сравнително литературознание“).

Със заповед № Р33-343 от 24.01.2017 год. на Ректора на ПУ „Паисий Хилендарски“ съм определен за член на Научното жури (рецензент) в конкурса по заемане на академичната длъжност **‘доцент’** в Пловдивския университет; област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (*теория и история на литературата – литература за деца и юноши*), който е обявен за нуждите на катедра „История на литературата и сравнително литературознание“ към Филологическия факултет.

Представеният от гл. ас. д-р Аделина Странджева комплект от материали на хартиен и електронен носител е пълен и е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ. Той включва:

1. Молба до Ректора;
2. Автобиография;
3. Декларация за оригиналност;
4. Диплома за магистър;
5. Диплома за доктор;
6. Обява в Държавен вестник;
7. Списък на научните трудове;
8. Справка за специфичните изисквания;
9. Трудове за кандидатстване в конкурса;
10. Анотация на трудовете за кандидатстване;
11. Справка за трудов стаж на кандидата;
12. Документи по учебната работа на кандидата.

Към документите за конкурса на хартиен и електронен носител гл. ас. д-р Аделина Странджева е приложила също и основния си хабилитационен труд „Историята на изкуството като археология. Един учебник на Йоаким Груев и неговите културноисторически импликации“, два учебника по литература (съответно за 7 и 8 клас), на които е съавтор, както и 11 студии и статии, част от които са по темата на хабилитационния ѝ труд.

Гл. ас. д-р Странджева е родена през 1960 г. в гр. Русе. Завършила е средното си образование там, а висшето – специалност „Българска филология“, в ПУ „Паисий Хилендарски“ през 1982 г. Работила е като гимназиален учител по български език и литература, а впоследствие като асистент, старши асистент и главен асистент към катедра „История на литературата и сравнително литературознание“ при Филологическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“. След защита на труда „Времерпространствени представи от възрожденската христоматийно-дидактична книжнина“ през 2008 година тя получава научната и образователна степен ‘доктор’. Нейните публикации през годините са центрирани около българската учебникарска книжнина от епохата на Възраждането и в учебници и помагала за съвременното училищно обучение по литература.

Професионалното си битие гл. ас. д-р Странджева е започнала с преподавателска дейност по български език и литература в гимназиален курс. След спечелване на конкурс през 1988 г. тя преминава на длъжност асистент, преподавайки в Пловдивския университет. Там и до днес тя води часове по дисциплините Детско-юношеска литература (българска и чужда) и Български фолклор със студенти от различни специалности на Филологическия и Педагогическия факултет, а именно: Българска филология, хибридни специалности (Български и чужд език), Педагогика, ПУП, НУП, ПУПЧЕ, НУПЧЕ, ПНУП, Специална педагогика в редовни и задочни форми при бакалаври и магистри. През различни периоди от преподавателската си дейност д-р Странджева е водила часове по същите дисциплини и във филиалите на ПУ, както и в изнесените звена на обучение на университета – в градовете Пазарджик, Хасково, Кърджали и Смолян. За нуждите на тези специалности тя е изготвила като автор и нужните учебни програми съответно по: „Български фолклор“, „Детско-юношеска литература“, „Детско-юношеска литература на чужд език“.

Стремежът към високо научно ниво, съчетано с умело и достъпно за студентите преподаване на материала е присъщ на нейната аудиторна практика.

Ние, колегите, познаваме отдавна Аделина Странджева като сърдечен човек, съвестен асистент, активен изследовател, потопен в културно-литературната система на нашето Възраждане. Затова и сегашното ѝ придвижване към доцентура не ни изненадва.

В комплекта от депозиранни материали главен асистент д-р Аделина Странджева е посочила доста научни публикации: общо 13 на брой, сред които има както статии и студии върху възрожденската учебникарска книжнина, така и съвременни учебници и помагала по литература за днешното българско училищно преподаване, по които тя работи в съавторство с колектив. Всички те представляват достатъчно основание за положителна научна оценка на този етап.

Аделина Странджева защитава доцентските си амбиции основно чрез труда „ИСТОРИЯТА НА ИЗКУСТВОТО КАТО АРХЕОЛОГИЯ – един учебник на Йоаким Груев и неговите културноисторически импликации“. Този труд показва завидна филологическа дисциплина и изследователска прецизност, каквато малцина от нас биха проявили.

Изследването на този специфичен текст на Йоаким Груев се извършва в две основни направления: в собствения му жанров и биографичен контекст и в един по-широк културно-възрожденски (пък и европейски) контекст. Особено любопитен от тях е първият, макар че и вторият е респектиращ.

Фактът, че ръкописът на Груев до момента не е бил познат на научната общност, придава на изследването подчертано приносен характер, защото то вкарва в регистрите на Възраждането важен текст, който при това е лишен от аналози в своята епоха.

За целта кандидатката е извървяла всички стъпки на текстологичното проучване: разчитането, нормализирането на текста, сравняването му с други ръкописи от онова време, изчистването на съмненията относно автентичността му, допусканията за степента на неговата завършеност, обосноваването на предположенията относно евентуалния (или евентуалните) извори, от които е бил извършен побългареният превод, изработването на справочния апарат, който в случая е наистина впечатляващ. Тази страна от работата на гл. ас. д-р Странджева демонстрира не само литературноисторическа, но и общофилологическа компетентност – един комплекс от умения за вещо боравене с ръкописи от минала епоха, който предизвиква admirationi.

За научната плътност на проучването важна роля имат и коментарите на термина „археология“, който е част от заглавието и поради това – ключов за разчитането на съдържателния пълнеж на находката. Тези коментари са направени с оглед на схващанията на времето, в което е създаден оригиналът, и мотивират поставянето на ръкописа в контекста на културологията и изкуствознанието. Така те се оказват стабилна платформа

за по-сетнешните наблюдения и оценки, които прави Странджева в следващите части.

Разглежданият от кандидатката текст на Йоаким Груев е подчертано **синкретичен** – той е конспект, но донякъде е и учебник; има културно-археологически, но и литературно-естетически характер. Тъкмо това го е направило особено полезен навремето, а пък днес – изключително любопитен за научно изследване. Странджева не само не е подценила тази синкретичност, но специално я е разгледала, и то многостранно.

За да се коментира един толкова синкретичен текст, са нужни и съответните синкретични способности и – за радост – авторката ги демонстрира. Те са проявени при обслужването на втората голяма задача пред нейното пручване: да направи литературноисторически коментар на Груевия ръкопис, като съпостави съдържателните му акценти с дисциплинарно близки текстове от Възраждането, както и да оцени неговата значимост с оглед на педагогическите цели, които е задоволявал книжовникът учител.

В това отношение не само най-обемна, но и най-значима в хабилитационния труд е главата „За приносния характер на учебника“. В нея е показано умение за сравнително-литературоведско мислене, компетентно боравене с разнородни по жанр и по функционална предназначеност текстове, способност за обективно литературно-историческо вглеждане в аналитичния репертоар на българската възрожденска книжнина. Като работи с учебници по география, история, с христоматии, ръководства по словесност и речници от епохата, Странджева създава контекстуална представа за влога на Груевия учебник към историята на идеите и понятията през XIX век. Нейните наблюдения се отличават с конкретност, задълбоченост, аналитична целенасоченост, широки познания и мотивираност на собствените позиции.

Отдалечеността на проучвания текст е наложила редица смислово-терминологични уточнения. Не е случайно, че в изследвания от Странджева текст има над 180 бележки под линия: те представляват важни уточнения, обяснения и цитати, които осветляват самото съдържание, но и го правят по-

достъпно за съвременния читател. Коректността и изчерпателността, с която е изпълнен справочният апарат на труда, го превръщат в ценно помагало, от което впоследствие, след отпечатването му в книга, ще могат да се възползват в проучванията си мнозина изследователи на Българското възраждане. Независимо дали подхождат към него от литературни, историографски, културологични, дидактически или библиоложки позиции, информацията няма да ги подведе, защото бележките са прецизни и научно коректни.

Ето един характерен цитат, който ще ни помогне да навлезем в подхода на авторката:

„Така в полето на образователно-дидактичния поток от информацията, обхваната в „Познания от археология“, се различават пресечните точки на филологията, философията, историята, теологията, дори на сравнително-културологичното изследване, а подобна интердисциплинарна територия не може да не бъде оценена като постижение в учебникарската книжнина от епохата“.

Подобни изказвания не са някаква произволна реторика, а се оказват продуктивна изследователска стратегия, намерила своите многобройни потвърждения в работата на д-р Странджева. Характерното е, че след подобни твърдения текстът се „отклонява“ в някоя от споменатите посоки – към дидактичното, естетическото, литературоведско-историческото и проч. Тези „отклонения“ са и компетентни, и интересни, и откривателски: те не просто обясняват текста, а **обогатяват** контекста на изследването. Типични примери са „отклоняващите“ се разсъждения върху гения, художествения образ, характера, композицията, идеала, таланта или художествения вкус. Всъщност за споменатото по-горе контекстуално обогатяване сам по себе си говори дори и обемът на изворовия материал, обхванат в проучването и описан в библиографията към работата.

По достойнство трябва да се оценят и разсъжденията на авторката върху методическата „похватност“ на Йоаким Груев. Те са направени акуратно, защитени са чрез аргументирани съпоставки между основния и

двата „съпътстващи“ ръкописа – преписите на неговите ученици, подплатени са с убедителни сравнения с други учебници и школки документи на книжовника, а това ги прави важни като част от контекстуализирането на ръкописа в школната практика на времето.

Друго такова изследване – като мащаб и амбиции – в нашата академична книжнина, посветена на Възраждането, няма.

То достатъчно убедително – като концепция и ерудиция – защитава доцентските амбиции на главен асистент д-р Аделина Странджева, зад които по справедливо убеждение заставаме и ние.

Във включените за кандидатстване други материали можем да видим и собствения авторски принос на самата Странджева в съвременното „учебникарство“. Тя не само проучва и анализира процесите в неговите най-ранни прояви от 19-ти век (за това свидетелстват публикуваните ѝ статии върху учебниците през Възраждането, върху дидактичните текстове в научнопопулярните и школските книги от онази епоха). Оказва се, че естествено и напълно закономерно продължение на научноизследователския ѝ интерес се явява и активната ѝ работа в екип по създаването на учебници и помагала за днешното българско училище: едно поприще, в което тя се включва успешно през последните десетина години. В този смисъл 5 от приложените материали за хабилитация действително са „по темата“ на основния труд, а останалите – те просто практически „оползотворяват“ наученото от авторката за миналото в съвременното учебникарско дело.

Така списъкът от приложените вече публикувани материали (два в международни реферирани научни сборници, другите – в наши научни сборници и списания) не просто цялостно окомплектува заявката за доцентура, а съвсем обективно оправдава нейната закономерност като продължение в професионално-научното израстване на кандидатката.

Като имам предвид казаното по-горе, убедено давам положителната си оценка за преподавателската и научната дейност на главен асистент

доктор Аделина Странджева и препоръчвам на уважаемото Научно жури да изготви доклад предложение до Факултетския съвет на Филологическия факултет за избор на кандидата на академичната длъжност 'доцент' в ПУ „Паисий Хилендарски“ по област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (*Теория и история на литературата – литература за деца и юноши*).

20. 03. 2017 г.

Изготвил рецензията:

/проф. дфн Огнян Сапарев/